

Kinderen verst(r)ikt in verbinding of waarom uit het oog niet uit het hart is.

Claire Wiewauters

Robin is zestien. Hij vertelt me over zijn vader die hij al zes jaar niet meer heeft gezien. Robin was acht toen zijn moeder na een moeilijk huwelijk besliste dat het zo niet verder kon. Robin keek op naar zijn vader, zoals jongens van zijn leeftijd doen. Het eerste jaar na de scheiding verbleef Robin tien dagen bij moeder en vier dagen bij vader. Robin ervaart vader in die periode als een norse man, die (te) veel drinkt. Robin is in de war, teleurgesteld en bang. Wanneer vader een nieuwe vriendin ontmoet, kan Robin zijn plek niet meer vinden. Het komt zover dat hij weigert om op bezoek te gaan. Vader voelt zich afgewezen en laat het gebeuren. *'Hij had het te druk met zijn vriendin. Zo is het gekomen dat we elkaar al jaren niet meer zien. Ik weet niet wat ik voor hem beteken.'* Vader verwijt hem dat hij zich door moeder tegen hem laat opzetten. *'Hij weet niet wat er echt in me omgaat'*. Robin verlangt naar contactherstel.

Meedere verhalen

Robins verhaal raakt me. Ik luister en tracht me voor te stellen hoe het voor een kind is wanneer de ouder hem 'loslaat'. Die vertwijfeling wil je niet meemaken. Onmiddellijk daarna vraag ik me af hoe het is voor een ouder wanneer je kind afstand van je neemt en je niet meer wil zien. Die pijn wil je niet meemaken. Ik stel mezelf de vraag of Robin geen zaken voor mij verborgen houdt en verzwijgt. Misschien heeft vader gelijk? Misschien zet moeder hem tegen vader op, maar durft hij dit niet aan mij te vertellen. Wie heeft het bij het rechte eind? Robin? Vader? Moeder? Ik betrap mezelf erop dat ik op zoek ben naar wat er precies gebeurd is en wil weten wie de waarheid spreekt.

Ik herinner mezelf eraan dat de werkelijkheid een geheel is van betekenisgevingen en verhalen. Hoewel het belang van feiten niet onderschat mag worden, is het toch vooral de betekenis die mensen – kinderen en volwassenen - aan die feiten geven die hun handelen verder stuurt en bepaalt. Vader, moeder en Robin construeren en hanteren een ander verhaal. Een verhaal dat hen toelaat verder te leven binnen een pijnlijke realiteit. Zo komen we niet tot één, maar tot meerdere waarheden.

Hoofd in de war

In de context van een scheiding valt me steeds weer op dat de ex-partners – mede vanuit de positie van eerste en tweede beslisser - niet zelden een verschillend perspectief hanteren omtrent het scheidingsproces. Bij hoog conflictueuze scheidingen evolueert dit zelfs naar een tegenovergesteld verhaal, dat over een andere werkelijkheid lijkt te gaan. Mijn aandacht gaat hier naar het

kind in dit systeem. Als volwassenen er al niet in slagen om tot een min of meer coherent verhaal te komen, hoe kunnen we dan van kinderen verwachten dat ze hierin overleven?

Wat kinderen hierover vertellen, lees ik met plaatsvervangende schaamte als volwassene bij de analyse van chatgesprekken van kinderen en jongeren die zich richten tot de medewerkers van Awel: *"Mama en papa maken daar veel ruzie over, zoveel dat de rechter moet kiezen, want zij maken alleen maar ruzie. Ze zijn gescheiden. Ze haten elkaar. Ze roddelen over elkaar. Er zijn zoveel dingen waarover ik van beide kanten iets verschillend hoor. Ik weet niet wie ik moet geloven en hoe ik hiermee moet omgaan. Alleen de dingen die ik zelf heb gezien of zeker van ben weet ik echt. Ik weet gewoon echt niet meer wat ik met mijn leven moet doen. Ik probeer mijn best te doen maar ik doe altijd iets verkeerd"*.

Dit kind besluit: 'Mijn hoofd is helemaal in de war'. Kinderen worden vastgezet in de aanhoudende en niet aflatende strijd over de waarheid en het vermeende aandeel van de ander in de gebeurtenissen. Vanuit hun verbondenheid met beide ouders komen kinderen hierdoor knel te zitten. Ze geraken verst(r)ikt in verbinding. Ze kunnen geen kant meer op. Kinderen verliezen het vertrouwen in de ouders.

Erger nog. Ze verliezen ook het vertrouwen in zichzelf en de eigen waarneming. *"Het hele probleem is dat ik het allemaal niet meer weet, niet wat ik wil, hoe ik de dingen wil, en ik weet zelfs niet meer wie ik ben, zo voelt het nu."*

Contactbreuk

Moet het ons dan verwonderen dat sommige kinderen binnen die ondraaglijke verwarring trachten te overleven door éézijdig één kant te kiezen en het contact met de andere ouder stop te zetten? Dit overlevingsmechanisme wordt ook wel benoemd als 'ouderverstoting' of 'PAS-syndroom' en werd door de Amerikaanse kinderpsychiater en hoogleraar Richard Gardner in 1985 in de VS voor het eerst geïntroduceerd. Gardner ziet als oorzaak een lastercampagne van de éne ouder ten aanzien van de andere ouder, die door het kind gevolgd en nadien ook verinnerlijkt wordt.

Ondanks de uitgebreide controverse zowel vanuit wetenschappelijke en klinische hoek, ondanks het gegeven dat het 'syndroom' geschrapt werd uit de laatste versie van de DSM-5 (2013), blijft de term overeind.

Het gebruik van de term 'verstoten' verwijst naar een bewuste actie aan de zijde van het kind en stelt het kind bijgevolg verantwoordelijk. Het narratief van de kinderen maakt glashelder dat het kind via zijn gedrag een uitweg zoekt uit een destructieve realiteit.

Ik stel voor om het woord 'ouderverstoting' te verbannen, en te vervangen door het meer neutrale woord 'contactbreuk'. Maar belangrijker nog is de noodzaak om met de verschillende actoren binnen hulpverlening en justitie te zoeken hoe we het actorschap van kinderen in deze kunnen versterken.

(foto van Claire)

Claire Wiewauters is master in de gezinspedagogiek en psychotherapeut voor kinderen, jongeren en gezinnen. Ze is als onderzoeker verbonden aan het Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen en werkt als docent en projectbegeleider binnen de opleiding bachelor in de gezinswetenschappen (Odisee).

In 2014 verscheen bij Lannoo haar boek 'Een week mama, een week papa? Wat kinderen bij een scheiding echt nodig hebben' in samenwerking met Monique van Eyken. Een recensie lees je in <http://sociaal.net/boek/een-week-mama-een-week-papa/>

Samen met Kathleen Emmerly leidde ze het onderzoek 'Awel, ik ben in de war over de scheiding van mijn ouders', waarvan de resultaten in januari 2016 werden voorgesteld. Het onderzoeksrapport kan je downloaden via www.hig.be/nl/nieuws/onderzoeksrapport-awel-ik-ben-de-war-door-de-scheiding-van-mijn-ouders

Op 26 september 2016 verzorgt Claire Wiewauters een lezing over PAS op de studievoormiddag Ouderverstoting in Vlaanderen, georganiseerd door 'Families in Transitie, Transitie in Families' in Antwerpen, zie www.fittif.be/nieuws/
Het tijdschrift ReNG (www.relatiesennieuwegezinnen.be) besteedt in het najaar een apart nummer aan dit thema.

Op 10/2/2017 en 17/2/2017 geeft zij de tweedaagse bijscholing 'Hoe kinderen ondersteunen bij scheiding?', zie www.hig.be